

és biztosabban megragadja a lényegét, mint az esztéta-felkészültség. Gondolom, hogy a tanár, aki irodalmi órákon is egész embereket és nem irodalomhabzsoló inyenecet nevel, az ilyenfajta sikerekre lehet a legbüszkébb.

MEGYER JÓZSEF

A német írásujítás.

Azt mondják, hogy az emberiség történetében az írás és évezredekkel később a könyvnyomtatás feltalálása volt legnagyobb hatással a műveltség fejlődésére. Ez az állítás gondolkodóba ejt a következő kérdések felett: Mi az írás? Mit jelent az egyes ember életében és mit jelent az emberi közösség életében?

Több újabkori tudós szerint az írás csak technikai művelet, a lélekhez semmi köze. Mások szerint pedig legmagasabb rendű kultúrjavunk. — *Theodor Mommsen* (†1903) kiváló régész és nyelvész ezt mondja: „A mérés tudományával az ember hatalmába hajtja a világot. Az írás művészetével pedig megdönti azt a tapasztalatot, hogy olyan mulandó, mint az emberi test. Ez a két művészet megadja az embernek azt, amit a természet megtagadott tőle: a mindenhatóságot és az örökkévalóságot.” *Alexander Humboldt* (†1859) világhírű természettudós szerint „az írás mindama legnemesebbnek hordozója, amit az emberiség az értelem és az érzelem, a kutató ész és a teremtető képzelő erő két nagy szférájában kivívott és mint halhatatlan jótettet az utókorra hagyományozott.” *Balassa József* magyar nyelvész: „Ha az emberi kifejezésnek más megnyilvánulása nem lett volna, csak az élő szó, nem is beszélhetnénk a nyelv életéről, a nyelv történetéről” ezt a gondolatot továbbfűzve: nyomtalanul vesztek volna el hatalmas gondolatok, irodalmak, tudományok. — *Martin Hermersdorf* Offenbach (a. M.) tanár szerencsés érzékkel választott közvetítő megoldását fogadjuk el: az írásfogalom ebben a szóban „Kulturtechnik” méltó és helyes értékelést nyer, „technikai művelet, de rendeltetését és hivatását a kultúrából meríti.” Az írás tehát mondatok, szavak, hangok látható jelekkel való ábrázolása, hogy érzelmeinknek, gondolatainknak állandóságot, elterjedtséget és marandóságot biztosítsunk; röviden: a beszédnek látható jelekkel történő följegyzése, tértől, időtől független megőrzése.

A német jellemnek legmegfelelőbb írásforma Rudolf Kochnak köszönhető: az Offenbacher Schrift. Ez az írás az Offenbacher iparművészeti iskola kiváló mesterének remekműve, 25 éves tanítói tapasztalatnak gyümölcse. Technikailag tökéletes, és teljesíti az írás kultúrmisszióját, német jellegű írás... Mesteri szélestoll írás ez, mérsékelt jobbra hajlással. (Griffel, Gleichzug, Breitfeder). Jóllehet az Offenbacher írás 1928. óta szerepel ugyan a német tanítástervben, azonban a német tanügyi emberek előtt jórészt ismeretlen maradt. Az 1934-es birodalmi írásszabályozás pedig alapelveiben megint Sütterlin kiinduló írására támaszkodik, és a továbbfejlesztést „Sütterlin szellemében” írja elő. Csak a nemzeti szocialista párt „Válo-

gatottak iskolájában“, az ú. n. Hitler Adolf iskolákban vezették be az offenbachi írást. A vezetést megint csak az írástanító veszi át, az ő mintaképe pedig Rudolf Koch mester. Az eredmény igazolta, hogy a sokat dicsőített öntevékenységek: az *írásteremtés*, csak a kiváló formaérzéssel megáldott tehetségeknek adatott meg. A tömegnek vezetése és mintakép kell. Az aggályokat eloszlatta az a tapasztalat, hogy a Sütterlin írásról az offenbachi írásra való áttérés, könnyebb és természetesebb, és még egy: a saját írás, sőt az egyéni írás kialakulásához megteremtette a vezetése az átmenetet. Pedig egyéniség elnyomásáról ennél az írásnál sem lehet beszélni, hiszen az egyéniség lényege, oly sajátosan a léleknek legmélyebb rétegződése, hogy ezt semmilyen művészeti forma, mégkevésbé az írás, nem változtathatja meg. Az írás lényege nem is a szándékosan, tudatosan formált vonásokban rejlik, hanem éppen az írótól legtöbbször tekintetbe sem vett mellékvonalakban, a tagolásban és a szándékolatlan, szinte tudatalatti felépítésben. Az offenbachi írás terjedése, különösen pedig az A. Hitler iskolákban való meghonosítása, azt a megnyugtató érzést keltette, hogy annyi harc, vita után végre lezárul a német írásreform küzdelmes korszaka és az offenbachi írás lesz századokra a német írás formája.

Hogy ez nem így történt, annak az oka nem az írásban keresendő; mélyebb, mondhatjuk kultúrérdek szempontok vezettek a *Deutsche Normalschrift megteremtéséhez*.

A Deutsche Akademie Goethe-Intézetének fonetikai bizottsága 1941. augusztus 29. és 30-án történelmi fontosságú ülést tartott. Az akadémiai gyűlésen Geissler Ewald dr. erlangeni egyetemi tanár elnökölt. Megnyitó beszédében többek között a következőket jelentette ki:

„A német nyelv minden korban világnyelv volt. Ezzé tették nagyfokú elterjedtsége és szellemi javainak mélysége, értéke, ezeket a nyelv és írás tárja föl. A holnap Európája azonban olyan távlatokat nyit meg, de egyúttal olyan szükségszerűségeket is ír elő, mint még soha. Ez bizonyos mérvű kötelezettségekkel, sőt lemondással is jár: kapuit, amennyire lehet, ki kell tárnia. Azonban lényegét megváltoztatni, oly lazává, könnyűvé tenni, mint az angolt, nem lehet, de néhány külső nehézséget el lehet hárítani, még pedig három területen: 1. Az írás területén. Németország hajlandó arra, hogy sajátos német írását másodsorba állítsa és a túlnyomó többségű latin írású nagy közösség kedvéért ezáltal kétségkívül nagy nemzeti áldozatot hozzon. 2. és 3. pont a helyesírás és a kiejtés területén (Rechtschreibung, Rechtlautung) történő egységesítésekkel és egyszerűsítésekkel foglalkozik.

1941. szept. 1-én jelent meg a Reichsminister für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung rendelete, mely szerint a jövőben csak egyféle írást, (ú. n. Normalschrift) lehet tanítani a német iskolákban. Ezzel gyökeres változás, de erős egyszerűsítés is lép életbe. A német és németet tanuló külföldi más anyanyelvű tanulónak 4 pár abc-vel, azaz 8 abc-vel kellett megbírkóznia: 1. A német nyomtatott írás nagy és kisbetűi. 2. A német írott nagy és kisbetűk. 3. A latin nyomtatott írás nagy és kisbetűi. 4. A latin írott nagy és kisbetűk. A rendelet-

ből következik, hogy a könyvnyomdák betűit át kell önteni. Megszűnik tehát a német nyomtatott írás ellen felhozott két panasz: 1. Rontja a szemet. 2. Sok külföldi nem szívesen olvassa az idegen-szerű frakturírást, mert a kevésbé megszokott betűkre való belső, lelki átállítást kellemetlen érzést kelt. Eddig u. i. az volt a statisztikailag is alátámasztott nézet, hogy azok a területek, melyeken a kedély uralkodik (pl. az irodalom) a fraktur betűket részesítik előnyben, míg a természettudományi technikai ágak az antiqua írást, mivel ezek a tárgyi tudományok jobban számítanak a nemzetközi szellemi cserére. A statisztika bizonyítja, hogy a fraktur nyomtatású könyvek száma a nemzeti szocialista forradalom uralomra jutása után emelkedett, viszont a külföld számára megjelentetett és a külföldön megjelent német könyvek túlnyomó többségben antiqua nyomtatásban került ki a sajtó alól. Mivel a fraktur írással nyomtatott könyvek száma igen nagy, a fent idézett rendelet tekintettel van erre is, előírja, hogy ennek az írásnak olvasását kell csak olyanmódra szorgalmazni, hogy a tanulók ezeket a könyveket nehézség nélkül olvashassák.

A Normalschrift-nek nincsenek a nyomtatásra vonatkozólag különleges előírásai, ezért minden rendes antiqua írással szedett könyv nyomtatható.

A Normalschrift abc létrekeltése a tanügyi hatóságok és az NS Lehrerbund fáradozásának gyümölcse. Ez az abc gyakorlati alapon kidolgozott megoldás eredménye. Megteremtésénél az alapgondolat az volt, hogy 1. az olvasás és az írás között az átmenet könnyű legyen, azaz fordítva: az írás és nyomtatás formák lehetőleg rokonok maradjanak: H, T, Z, t. 2. Gyorsabb ütemű írásnál is világos és könnyen olvasható legyen a szó. 3. A betűk kapcsolása a legegyszerűbb módon történjék, tehát hurkolás nélkül. A legtöbb betűkapcsolás önként adódik, néha az egyes betűk kapcsolásánál több-kevesebb változást szenvedhetnek, de szabályt nem ír elő.

A rendelet pedagógiai vonatkozású részeit pontokba szedve ismertetem.

1. Az írástanítás célja az, hogy a tanulók természetes, világos, folyamatos és tetszetős írást érjenek el a tanár, tanító vezetésével, ebből az írásból egyúttal olyan írás alakuljon ki, mely magán hordozza az egyéni jelleget. — A negyedik iskolai év végén biztos legyen a gyerek íráshasználata.

2. Az első iskolai évben a bevezető előgyakorlatok után a normálírás irány formáit a mellékelt minta szerint kell gyakorolni: ez lesz a kiinduló írás. — Az első írásgyakorlatoknak általában 75—80°-nyi jobbrahajlásuk lesz. Ettől való eltérést csak ott lehet megengedni, ahol a merőleges helyzet önként adódik, s ez nem gátolja az írás folyékonyságát. A balhajlás tilos és ezt meg kell akadályozni!

3. Ennek az írásnak nem különösen jellegzetes tulajdonsága az egyenletes vonalvastagság (zsinórvonal), így nem is kell megkövetelni, tehát, ha a vonalvastagságokban már kezdetben is eltérések mutatkoznak, ennek nem kell gátat vetni.

4. Alapvető elv, hogy minden osztályban jó, famentes papírra írjanak (18 lap). E füzetek egységesek DIN A 5 jelzésűek, méretük:

210/148 mm. — A füzet vonalai szürkék, még mesterséges fénynél is a szem megerőltetése nélkül szembetűnők, de a teleírt oldal egész képéből az írás domborodik ki, a vonalak háttérbe szorulnak, elmosódnak.

5. Vonaltávolságok, lapbeosztás, füzet külseje, itatós.

6. A tollra vonatkozó intézkedések: kezdetben lapos vagy gömbölyű tollat használjanak, később pedig a tanulók egyéni írássajátosságuk szerint keskeny, széles, vagy akár hegyes-tollat is használhatnak.

A rendelet befejezésében arról szól, hogy eredményeket az új normálírással csak akkor lehet elérni, ha az írástanítás eddigi hibáit kiküszöbölik. Az írásnak, mint már az 1939-es irányelvek is előírják, ismét erőteljesebben kell előtérbe kerülnie és a felső fokozatokban is ápolni kell. A szépen írás nem merülhet ki egy abc szolgál le-másolásában, hanem a tisztaságnak és jó térbeosztásnak figyelembevételével a tanuló adottságává kell válnia.

Mi magyarok csak örömmel üdvözölhetjük az írásújítást, nagy könnyebbséget jelent a kezdők tanításában. — Igaz, hogy egy kedves illuziótól fosztjuk meg kis diákjainkat; az idegen nyelvi alkotás első örömétől. Ha németül nem is tudott beszélni a kis diák, büszke volt arra, hogy már tud németül írni. A német betűk tanítása és olvasatása soha sem okozott nehézséget, míg csak a németbetűs írást kellett gyakoroltatni. Ellenben súlyos zavart okozott az a pár évvel ezelőtt életbe léptetett rendelet, hogy a dolgozatokat változtatva, egyszer latin, egyszer német betűs írással kell íratni. Ettől kezdve nagy lett a zűrzavar, rendetlenség, folyton asszociációs gátlások léptek fel a betűk válogatásában és az eredmény azoknál a tanulóknál, akik nem tudtak felül emelkedni e gátlásokon, valami kevert írás lett. — Örömmel fogjuk üdvözölni azt a rendeletet, mely a mi iskoláinkban is bevezeti a normálírást.

Befejezésül még ennyit:

Ameddig az írástechnika kizárólag csak a fönséges, a szép szolgálatában állott: remekműveket alkotott, s a válogatottak kultúrája volt. Amikor azonban közszükséglet lett, szaporodott az írástanítók, az íróeszközök száma. Amikor a gyorsaság lett a főszempont: a súlypont kulturális térről technikai térre helyeződött. A gazdasági és kereskedelmi élet, egyre jobban követelte az írás-gyorsaságot, feltalálták a gyorsírást, majd az írógépet és beszélőgépet. — Azt hittük volna, hogy ezen nagy találmányok megóvják az írást a további kopástól és torzulástól. — Nagy tévedés. A gép bekapcsolódása az írás birodalmába, magával hozta a gép rohanását és a teljesítmény kívánalmát. — De mégsem a gép, hanem a szív uralkodik az emberen. Rideg ész és technika uralkodhatnak ugyan a mai életben, de érzésvilág, kedély és szépség nélkül nem tudják fölemelni az embert. A mai világban élő embernek is van szíve, szépérzéke, s ennek az írás területén is meg kell nyilatkoznia, hogy a büszke „non omnis moriar“ horatiusi szállóigét, ne csak a gép, hanem a kézírásban megnyilatkozó lélek hirdesse.

Schönes find ich nicht, wie lang ich wähle. als in der schönen Form die schöne Seele. (Schiller).

A német írásújítás gondolkodóba ejtheti a magyar ú. n. zsinórírás megteremtőit és tanítóit. A zsinórírás nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A zökkenő ott van, ahol a zsinórírásból saját írás lesz, tehát már a középiskola alsó osztályaiban, mikor az írásnak tantárgyként való tanítása megszűnik. A zsinórírás nem ad tehát egy életre szóló útravalót. A Deutsche Normalschrift nem a mindenáron való újítás vágyából született, hanem az egyszerűsítés célszerűségéből. Kérdés: nem volna-e jó, ha a mi írásunkat is ilyen legegyszerűbb betűalakokból építenők föl? — Igazán nem az idegen hatások habzsolása ez a törekvés! Ha pedig átveszünk valamit, ne 30—40 év késéssel, mint a multban, haladhatunk mi előre a Nyugattal lépést tartva is! Csak...! S itt idézem Szinyei-Merse kultuszminiszternek a berlini Transkontinent Pressben megjelent gondolatát:

„Minden igazi alkotó erő csak a faji tulajdonságokkal együtt s csak a nemzeti hagyományokon keresztül válhat egyetemes emberi értéké... — Nem zárhatjuk be kapuinkat az új és külföldi áramlatok elől, de ezeket a magyar szellem sajátosságai szerint kell magunkévá tennünk“.

A Normalschrift nemzetközi kincs lehet, a betűk alakját hagyományaink szerint némileg módosítani lehetne, de úgy hogy az ne menjen az egyszerűség rovására, a sajátosan magyar hangoknak pedig sajátosan magyar betűalakot kellene adni.

Fekete Lajos.

Kereskedelmi üzemi gyakorlatok.

A felső kereskedelmi iskolák ellen gyakorlati szakemberek és intézmények részéről mintegy 10—15 évvel ezelőtt sok panasz hangzott el, hogy az iskola nem elég gyakorlatias. A tanítástervben szereplő tantárgyak inkább elméleti kiképzést nyújtanak és nem adnak alkalmat arra, hogy a tanulóknak a gazdasági tevékenységhez nélkülözhetetlenül szükséges vállalkozói szellemet kifejlesszék. A tantárgyak tananyaga sem veszi mindenben figyelembe a gyakorlati élet követelményeit, úgyhogy az iskolából kikerülő ifjak nemcsak az árukereskedelemben, hanem még a pénzintézeteknél is csak hosszabb begyakorlás és átképzés után lesznek használhatók. A panaszoknak kétségtelenül volt is alapjuk. Maguk az iskolák és az érdekelt tanárok is látták, hogy az érettségizett fiatalság szívesebben ment el tisztviselőnek hivatalokhoz, bankokhoz, vállalatokhoz, mint tényleges kereskedőnek. Szinte szállóige lett már, hogy a kereskedőtanonciskolák képzik a főnököket, a felső kereskedelmi iskolák pedig az alkalmazottakat.

Nagyjából ugyanez volt a helyzet a felső mezőgazdasági és a felső ipariskoláknál is.

A gyakorlati középiskolákról szóló 1938. évi XIII. tc. ezeken a nyilvánvaló bajokon is segíteni akart, mikor az 1. § 3. pontjában az